

EKONOMİ BÖLÜMÜ **MAKROEKONOMİK** KONJONKTÜR NOTLARI

19/09/2021

NO: 2021/7

ORTA VADELİ PROGRAM (2022-2024) HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. M. Ufuk Tutan
OSTİM Teknik Üniversitesi
Ekonomi Bölümü

Özet

2022-2024 yıllarını kapsayan OVP'nin hedefleri incelendiğinde, kendi içinde tutarlı; ancak, hedefleri tutturmada başarısının yurtdışındaki ekonomik ve finansal gelişmelere de bir ölçüde bağımlı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerden dolayı enflasyon hedefleri açısından çok fazla değişkene maruz kalınacağı ve hedefleri tutturmakta zorluklar çekilebileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, kamunun bütçe dengesinde geçmiş yıllardan kalan faiz yükümlülüklerinin halen devam ediyor olması ve bütçe harcamalarının gelirlerinden daha fazla artmasının planlanması gibi sebeplerden dolayı, uluslararası standartlar arasında yer alan bütçe açığının GSYH'nin yüzde 3'üne indirilmesinin çok mümkün görülmediği ve OVP'nin de bu koşullar göz önüne alınarak bu dönem içinde ortalama yüzde 3.2 bütçe açığına göre hazırlandığı anlaşılmaktadır. İşsizlik konusunda, sanayi sektöründe hedeflenen artan yatırımlardan kaynaklanan verimlilik artışları, döviz bazında reel rakamlarda düşen emek ücretleri ve küresel pazarlarda yeni ekonomiler keşfetme üzerine kurgulanan bir istihdam politikası geliştirildiği gözlemlenmektedir.

5108 sayılı Kanunun 16. maddesi uyarınca 6 Eylül 2021 tarihli Resmi Gazete'de ilan edilen ve 2022-2024 yılları arasını kapsayan Türkiye Cumhuriyeti'nin üç yıllık Orta Vadeli Programı (OVP) tam da yasanın tanımladığı gibi Eylül ayının ilk haftasında açıklandı. Önceki yıllarda çoğunlukla geç açıklanan ve son üç yıldır Yeni Ekonomi Programı (YEP) olarak isimlendirilen makroekonomi politikaları ve hedefleri kapsayan program, bu yıl yasadaki ismiyle Orta Vadeli Program olarak kamuoyu ile paylaşıldı.

OVP, bir önceki yılda, 2020 yılında gerçekleşen ve içinde bulunduğumuz yılda, 2021'de tahmin edilen ve sonraki 3 yıl, 2022, 2023, 2024 yıllarını hedefleyen bir dizi genel ekonomi ve kamu ekonomisi ile ilgili makroekonomik verilerden oluşmaktadır.

Genel ekonomi üzerine OVP’de paylaşılan bazı makroekonomik veriler:

	2020	2021	2022	2023	2024
Enflasyon (%)	14,6	16,2	9,8	8,0	7,6
İşsizlik (%)	13,2	12,6	12,0	11,4	10,9
İşgücüne Katılma Oranı (%)	49.3	51.4	52.4	53.0	53.6
İstihdam (Bin Kişi)	26.812	28.641	29.918	31.036	32.152
Büyüme (%)	1,8	9,0	5,0	5,5	5,5
GSYH (Milyar TL)	5.047	6.648	7.08	9.041	10.287
GSYH (Milyar \$)	717	801	850	925	1.002
Kişi Başına Gelir (\$)	8.597	9.489	9.947	10.703	11.465
İhracat (Milyar \$)	169.6	211	230.9	242	255
İthalat (Milyar \$)	219.5	258	282.7	294	309
Dış Ticaret Açığı (Milyar \$)	49.9	47	51.8	52	54
Cari Açık (Milyar \$)	37.3	21	18.6	13.5	10
Turizm Gelirleri (Milyar \$)	10.2	17	25	30	33
Bütçe Açığı (Milyar TL)	175.3	230	278.4	290.2	294
Tasarruf-Yatırım Açığı/GSYH	5	2.6	2.2	1.2	0.7
Cari Açık/GSYH	5.2	2.6	2.2	1.5	1.0
Ortalama Yıllık ABD Doları/TL Paritesi	7.01	8.30	9.27	9.77	10.27

Kamu ekonomisi üzerine OVP’de paylaşılan bazı makroekonomik veriler:

	2020	2021	2022	2023	2024
Bütçe Açığı/GSYH	3.5	3.5	3.5	3.2	2.9
Bütçe Harcamaları/GSYH	23.9	22.7	22.2	21.8	21.1
Faiz Giderleri/GSYH	2.7	2.7	3.1	3.2	3.1
Bütçe Gelirleri/GSYH	20.4	19.2	18.7	18.6	18.2
Vergi Gelirleri/GSYH	16.5	15.9	16.0	16.0	16.0
Faiz Dışı Denge Açığı/GSYH	0.8	0.8	0.5	0.0	0.3

Bu çalışmada, 2022-2024 yıllarını kapsayan OVP’nin büyüme, enflasyon, işsizlik, kamu ekonomisi, üçüz açık (cari açık, tasarruf-yatırım açığı, bütçe açığı) ve döviz fiyatları başlıkları incelenmektedir.

BÜYÜME

Pandemi sebebiyle 2020 yılında ancak yüzde 1.8 oranında büyüyen Türkiye ekonomisi, 2021 yılının ilk yarısında sırasıyla ilk çeyrekte yüzde 7.2 ve ikinci çeyrekte yüzde 21.7 oranında büyüyerek ortalama yüzde 14.5 oranında büyümüştür. Bir önceki OVP’de 2021 yılı için yüzde 5.8 oranında hedeflenmiş büyüme rakamı, bu OVP’de yüzde 9 olarak tahmin edilmiştir. Bu nedenle, 2021 yılının ikinci yarısı için kalan iki

çeyrekte ortalama yüzde 3.5 civarında ekonomik büyüme beklenirken OVP'ye göre 2020 yılında ekonomik küçülmenin baz etkisinin de bu yılın ikinci yarısında yavaş yavaş azalması ve büyüme hızının bu yılın ilk yarısına göre yavaşlaması beklenmektedir.

Türkiye ekonomisi, 1980-2019 yılları arası ortalama yüzde 4.6 oranında büyürken son beş yıl içinde yüzde 3.2 ve son 3 yıl içinde yüzde 1.8 oranında büyüdüğü gözlemlenmektedir. Öte yandan, son kırk yıl içinde özel kesim tüketiminin yüzde 4.5 ve özel kesim sabit yatırımının yüzde 7.5 civarında büyüdüğü göz önüne alındığında 2022-2024 yılları arasında özel kesim tüketiminin ortalama yüzde 4.6 ve özel kesim sabit yatırımının ortalama yüzde 7 civarında büyümesi hedeflenerek bu yıllar arasında ortalama yüzde 5.3 oranında yıllık büyümeye işaret edilmektedir.

Ancak, Türkiye ekonomisinin ortalama büyümesinin üzerinde hedeflenen bu büyüme hedefinin OVP'ye göre bu yıllar arasında kademeli olarak düşürülmesi planlanan kamu tüketimi ve kamu sabit sermaye yatırımları ile desteklenemeyeceğine göre ancak turizm sektöründen beklenen sıçrama, sanayi sektöründen hedeflenen verimlilik artışı ve net ihracattan gelen rakamsal artış ile açıklanabilecek bir büyüme hedefi olduğu düşünülmektedir.

Bu sebeplerden dolayı 2021 yılı içi tahmin edilen yüzde 9'luk büyümenin bu verisel koşullarda mümkün görüldüğünü; ancak, 2022-2024 yılları arasında hedeflenen ortalama yüzde 5.3 oranında büyümenin Pandeminin devam etmesine, yurt dışındaki ekonomik koşulların değişmesine ve yurt içindeki kredi genişlemesi ve genel talebe bağlı bazı değişkenlerin etkilerine göre mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bunların yanında 2022-2024 yıllarının yıllık büyümesi üzerinde enflasyon ve döviz fiyatlarının olası olumlu ya da olumsuz baz etkilerine de dikkat çekmekte yarar görülmektedir.

ENFLASYON

2020 ve 2021 yıllarında artan küresel enerji-gıda-emtia fiyatlarının ve Pandemi sebebiyle ertelenmiş taleplerin etkisi ile gerek tüketici gerekse de üretici fiyatlarının hem ulusal hem de uluslararası seviyede yukarı yönlü bir ivme kazandığı ve sürecin halen de devam ettiği izlenmektedir. 2020 yılında yüzde 14.6 olan tüketici enflasyonunun (TÜFE) 2021 yılında da yükselerek yüzde 16.2 oranına ulaşması tahmin edilmektedir. Ancak, OVP'de 2022 yılı itibari ile enflasyonun yüzde 9.8 oranına hızla düşürülmesi planlanırken 2024 yılı sonunda yüzde 7.6 oranına inmesi hedeflenmektedir.

2021 yılının ağustos ayı itibari ile yüzde 19.25 oranına ulaşan tüketici enflasyonunun 2021 yılı sonunda yüzde 16.2 hedefine ulaşabilmesi için kalan dört ayda önceki yılın son dört ayındaki aylık tüketici enflasyonu oranlarına yakın rakamların açıklanması gerekmektedir. Bu aylık enflasyon rakamlarına ulaşılabilmesi için de döviz fiyatlarının tüketim mal-hizmet fiyatları üzerinde ve üretici fiyatlarının tüketici fiyatları üzerinde asıl belirleyiciler olacağı düşünülmektedir.

Son 15 sene içinde tüketici ve üretici fiyatlarının çoğunlukla birbirine yakın ve paralel olmaları izlenirken ikisi arasındaki makasın çok genişlediği iki dönem göze çarpmaktadır: 2018 yılı ortasından 2019 yılı ortasına kadar olan birinci dönem ile 2020 yılı kasım ayından başlayarak halen devam eden ikinci dönem. Birinci dönemde tüketici ile üretici enflasyonu arasındaki fark yüzde 15'lere yaklaşmıştı. İkinci dönemde ise bu fark, bazı yıllarda yüzde 25'leri aşarken iki dönem dikkate alındığında üretici fiyatlarının tüketici fiyatlarına göre ortalama yüzde 40'a yakın daha fazla arttığı ve bu farkın da helan artmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. Çeşitli mal-hizmet taleplerinde hızlı daralmalar veya üreticilerin stoklar üzerinden uzun süreli düşük fiyatlamaları gibi koşullar gerçekleşmezse, bu ikisi arasındaki makasın eninde sonunda üretici fiyatları seviyesinde yakınlaşması gerekecektir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) kısa süre önce revize ettiği 2021 yılı için enflasyon hedefi yüzde 14.1 idi ve 2024 hedefi de yüzde 5 olarak ilan edilmişti. OVP'nin TCMB'nin revize ederek yükselttiği 2021 yılı enflasyon rakamının daha üzerinde bir rakam öngörmesi ve 2024 yılı sonunda yüzde 7.6 oranını hedeflemesi bu küresel ekonomik şartlarda ulaşılması zor bir hedef gibi görülmektedir. Ancak, ABD Merkez Bankası FED'in tahvil alımlarını öne çekmesi, Pandeminin uzaması, küresel enerji-gıda-emtia fiyatlarının düşmeyip artması ya da bir seviyede plato oluşturmaları gibi olumsuz yurtdışı faktörlerin 2022 ile 2024 arasındaki enflasyon hedeflerini daha da olumsuz etkileyebileceği konularına dikkat çekmekte yarar bulunmaktadır.

İŞSİZLİK

Türkiye'nin kronik makroekonomik sorunlardan biri işsizliktir. Son 30 yıl içinde sanayi üretimi ve dolayısıyla ihracatı birçok sektörde ara malı ithalatına bağımlı hale gelen Türkiye ekonomisinin, dış pazarlarda rekabetçi olmaya devam etmesi için bu sürecin devam edeceği anlaşılmaktadır. Yüzde 10'ları aşan işsizlik rakamları Pandemi sürecinin etkisi ile geçen yıl yüzde 13'lere dayanmıştır. Yeni tanıma göre dar kapsamlı işsizlik rakamı 2021 yılı içinde yüzde 12'lerde seyrederken geniş kapsamlı işsizliğin yüzde 23'leri aştığı izlenmektedir. Öte yandan, OVP'de 2021 yılı sonunda dar kapsamlı işsizlik oranını, yüzde 12.6 seviyesinde tahmin etmektedir.

OVP'nin hedefinin işsizliği kademeli olarak 2024 sonuna kadar yüzde 11'in altına indirmek olduğu, istihdam artışı hedefinin de yıllık 1.2 milyon civarında olduğu anlaşılmaktadır. 2022-2024 yılları arasında kapsayan OVP'ye göre özel kesimin sabit sermaye yatırımlarında büyük atılımlar hedeflendiği ve kamu kesiminin de sabit sermaye yatırımlarını 2024 sonuna kadar eksi seviyeye düşürmesini hedeflediği görülmektedir.

OVP'nin satır aralarında son yıllarda döviz bazında ücretli kesimin reel olarak sanayici açısından maliyetlerinin düştüğü ve bunun sonucunda da ihracatta rekabetin artacağına hesaplandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, işsizlik konusunda 2022-2024 dönemini kapsayan OVP'nin çeşitli ihracat sektörleri üzerinden hem verimlilikte artış, hem de maliyetlerdeki düşüş açılarından üretim artışına gidilmesini hedeflediği ve dolayısıyla, ihracat sektörleri üzerinden istihdam yaratılmasının hedeflendiği düşünülmektedir.

KAMU EKONOMİSİ

2022-2024 yıllarını kapsayan OVP içinde bütçe açığı, enflasyon gibi dikkatle izlenmesi gereken ve çok farklı değişkenlere bağlı başlıklardan biridir. Sıcak para akışına bağlı olarak 2014 yılında başlayan makroekonomik göstergelerde bozulmalara ek olarak Pandemi sürecinde azalan bütçe gelirleri ve artan bütçe harcamaları sebebiyle kamu kesiminin merkezi yönetim bütçe açığı, küresel standartların üzerine çıkarak GSYH'nin yüzde 3'ünü aşmış bulunmaktadır. Oysa son on yıl içinde GSYH'nin yüzde 1.7'si kadar açık veren bütçe dengesinin 2022-2024 yılları arasında bu on yıllık ortalamanın yaklaşık iki katı kadar, yüzde 3.2 oranında açık vermesi hedeflenmektedir.

2022-2024 yıllarını kapsayan OVP'nin kamu ekonomisi hedefleri incelendiğinde vergi gelirleri son on yıl içinde GSYH'nin yüzde 17'si civarındayken 2022-2024 yılları arasında bu oranın yıllık ortalama yüzde 16 seviyesinde seyretmesi hedeflenmektedir. Öte yandan, diğer gelirler içinde yer almayan özelleştirme, imar barışı, bedelli askerlik gibi devamlılığı olmayan gelirler de neredeyse OVP'nin içeriğinde yok gibidir. Bu tür vergi dışı gelirlerin yer aldığı program tanımlı faiz dışı dengenin de 2022 ve 2023 yıllarında açık vermesi beklenmektedir.

Bütçe içinde faiz dışı harcamalarda önceki on yılın ortalamasının biraz daha altında artış hedeflenmesi, faiz dışı harcamalarda kısıtlamalar yapılarak bütçe açığının düşürülmesinin planlandığı anlaşılmaktadır. Ancak, artış oranları açısından vergi gelirlerinin biraz daha üzerinde faiz dışı harcama hedeflenmesi sebebiyle bütçe açığının GSYH'nin yüzde 3'ünün altına düşürülmesinin 2024 yılı sonunda gerçekleşmesinin hedeflendiği görülmektedir. Bu gecikmenin diğer sebebi de bütçe içindeki harcamalar kaleminde faiz harcamalarının bu dönemde, önceki dönemlere kıyasla daha yüksek olmasıdır.

Öte yandan, faiz giderleri 2021 yılında toplam harcamaların yüzde 11.9'u oranında tahmin edilirken 2022-2024 yılları arasında faiz giderlerinin bütçe harcamalarının ortalama yüzde 14.4'ü oranında olması hedeflenmektedir. Bunun nedeni ise 2015 yılından sonra bozulan bütçe dengesi ve Pandemi döneminde ihtiyaç duyulan yüksek hacimli harcamalar için gerekli olan iç ve dış borçlanma ihtiyacının artmış olmasıdır. Bu nedenle önümüzdeki 5 yıl içinde faiz giderlerinin bütçe içerisinde geçmiş on yıl içindeki ortalamasından biraz daha yüksek seviyede seyretmesi beklenmektedir.

Bütçe dengesinin uluslararası kabul edilen standartlar çerçevesinden bakıldığında GSYH'nin yüzde 3'ünden daha fazla açık vermemesi gerekmektedir. 2022-2024 yılları arasında geleneksel ortalamanın biraz altında vergi gelirlerinde artış hedeflemesi ve 2016 sonrasında artmaya başlayan ve Pandemi dönemi ile ivmelenen kamunun borç yükü sebebiyle, bütçe açığının GSYH'ya ortalama yüzde 3.2 oranında hedeflenmesine neden olmuştur. Bunun yanında, faiz dışı bütçe harcamalarında vergi gelirlerine kıyasla daha yüksek artışın hedeflenmesi ile birlikte, 2016 sonrası daha yüksek faizle alınmaya başlayan iç ve dış borçlar sebebiyle faiz harcamalarının 2022-2024 yılları arasında bütçe dengesi üzerinde önemli bir yük oluşturabileceği düşünülmektedir.

ÜÇÜZ AÇIK

Makroekonomik göstergelerin nihai sonucu olan kamunun bütçe dengesi, dış ekonomilerle olan ilişkilerin cari dengesi ve toplam yurtiçi ve yurtdışı yatırımların finansmanı ile ilgili finansmanın yatırım-tasarruf dengesi, birçok ülkede bu dengelerden biri ya da ikisinin açık verilmesi ile sonuçlanırken, en az bir tanesinin de fazla vermekte olduğu görülmektedir. Ancak, Türkiye ekonomisinin uzun yıllardan beri bu üç dengede açık vermekte olduğu izlenirken, bu üçüz açığı da ağırlıklı sıcak para akışı üzerinden dış finansman ile kapatabildiği anlaşılmaktadır.

Üçüz açık kavramı dış ve iç denge olarak da algılanabilir. Dış denge olan cari işlemler dengesi, iç dengeler olan kamunun bütçe dengesi ve yatırım-tasarruf dengesine eşitlenmektedir. Türkiye ekonomisi, uzun yıllardan beri bu eşitliği eksi seviyede tuttururken 2022-2024 yıllarını kapsayan OVP'de de eksi seviyede hedeflemeye devam ettiği görülmektedir. Ancak, OVP'de denklem içinde üç dengede eşitlik sağlanamadığı ve her ne kadar cari açık ve yatırım-tasarruf açığı hesaplanırken farklı döviz kurlarının kullanılması sebebiyle eşitlik sağlanmadığına işaret edilse de, farklı döviz kurları hesaplamalarının nasıl yapıldığının gösterilmemesinden dolayı OVP içinde yer alan bu üç dengenin denklem eşitsizliğinin nedeni henüz tam anlamıyla açıklığa kavuşmamıştır.

Bütçe dengesinin geçmiş dönemlerde alınan iç ve dış borç ödemeleri ve maliyetlerin yükselmesi sebebiyle bütçe harcamalarının bütçe gelirlerinden daha fazla hedeflenmesi sebebiyle, 2022-2024 yıllarını kapsayan OVP'de GSYH'nin ortalamada yüzde 3.2'si kadar açık vereceği bildirilmektedir. Bunun finansmanının da daha çok iç borçlanma ile yapılacağı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, 2020 yılında GSYH'nin yüzde 5.2'sine tekabül eden 37 milyar ABD doları tutarında cari işlemler açığının 2021 yılında GSYH'nin yüzde 2.6'sına tekabül eden 21 milyar dolar civarında

gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2021 yılının ilk 7 ayında 14.2 milyar ABD dolarına ulaşan cari işlemler açığının 21 milyar dolar hedefine ulaşabileceği ancak; TCMB'nin öngördüğü gibi yılın ikinci yarısında cari işlemlerde fazla verilmesinin gerek cari işlemlerdeki açığın halen devam etmesine, gerekse de OVP'nin 2021 yılı tahminlerine bakılarak çok da mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, cari işlemlerin dengesinin 2022-2024 yılları arasında GSYH'nın ortalama yüzde 1.6'sına düşürülmesi hedeflenirken, ara malı ithalatına ve enerji ithalatına bağımlı bir ekonominin bu hedefi gerçekleştirmesi için sanayide üretim maliyetlerini düşürmesi ve verimliliği arttırması gerekmektedir. Özellikle, enerji ithalatının bu yılın sonunda 40.6 milyar ABD doları tutarında olacağı tahmin edilirken bu tutarın 2024 yılı sonunda hedeflenen 43.6 milyar dolara ulaşması için sanayi ihracatında önemli atılımlar yapması planlanan bir ekonomide önümüzdeki üç yılda enerji ithalatına bağımlılığı azaltıcı yeni projelerin hayata geçirilmesinin düşünüldüğü şeklinde yorumlanmaktadır. Aynı zamanda, cari işlemleri düşürecek diğer faktörün de son yıllarda döviz bazında düşen reel ücretler üzerinden üretim maliyetlerini rekabetçi hale getirilerek ihracatı arttırmak olduğu düşünülmektedir. 2022-2024 yılı arasını kapsayan OVP'ye göre sanayide verimliliği arttırmak için de özel sektörün sabit sermaye yatırımlarındaki artışa güvenildiği anlaşılmaktadır. Sanayide maliyetlerin düşürülmesi ve verimliliğin artışı üzerinden de cari işlemler dengesindeki açığın 2024 yılı sonunda GSYH'nın yüzde 1'ine indirilmesi hedeflenmektedir.

Türkiye ekonomisi, yatırım-tasarruf dengesinde uzun yıllardan beri açık vermektedir. Bunun en önemli sebebi, her ne kadar kamu kesimi, bu açığı olabildiğince telafi etmeye çalışsa da özel kesimin tasarruf oranlarının sürekli düşük seyretmesidir. Ancak, özel kesim tasarruflarının yaklaşık yarısına tekabül eden Bireysel Emeklilik Fonlarındaki birikimler hem özel kesim tasarruf oranlarına hem de yatırım-tasarruf dengesine giderek artan büyüklüğü sebebiyle artık olumlu yansıtmaktadır. GSYH'nın yüzde 25'i ile 30'u arasında seyreden yatırımların finansmanı için her ne kadar yeterli tasarruf oranlarına henüz ulaşılmasa da emeklilik fonlarının büyüme hızının ivmelenmeye başlaması ile yatırım-tasarruf dengesindeki açığın hızla kapanmaya başlayacağı anlaşılmaktadır. 2022-2024 yıllarını kapsayan OVP'nin yatırım-tasarruf açığını 2024 yılı sonuna kadar GSYH'nın yüzde 1'inin altına düşürme hedefi mümkün görünmektedir.

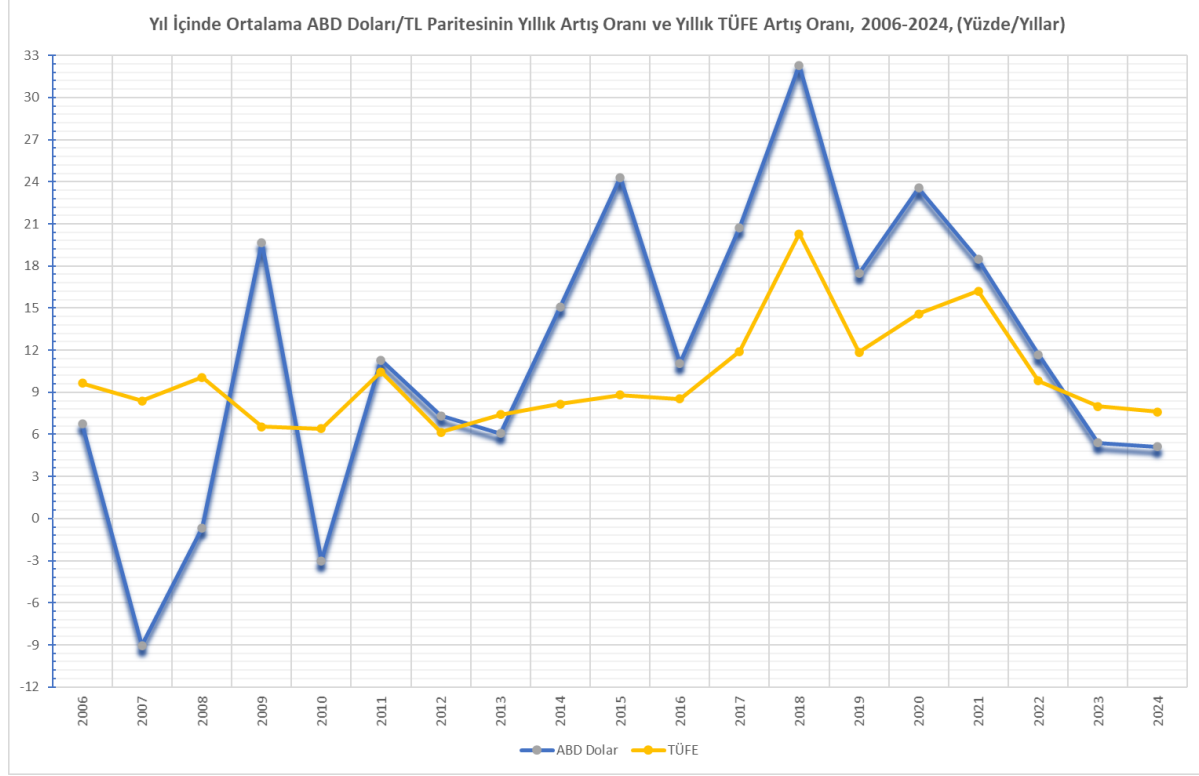
Türkiye ekonomisi'nde bir süredir süregelen üçüz açıklar arasında bütçe açığının bir süre daha olması gereken seviyeden daha yüksek seviyede seyredeceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, cari açığın kısa sürede cari fazlaya dönüşmesi mümkün görünmese de, yurtdışı şartların olumlu seyri ve sanayide verimlilik artışları ile cari açığın orta vadede makul seviyelere düşmesi bahsi geçen koşullar oluşursa olası görünmektedir. Yatırım-tasarruf açığının ise bireysel emeklilik fonları içindeki birikimlerin hızla artması ile çok uzun olmayan bir gelecekte fazlaya dönüşmesi mümkün görünmektedir.

DÖVİZ FİYATLARI

OVP döviz fiyatları konusunda tahminde bulunmasa da veya hedef koymasa da OVP'nin TL ve ABD doları bazında GSYH tahminleri ve hedefleri üzerinden 2022-2024 yılları arasındaki tahmin edilen döviz fiyatları hesaplanabilmektedir. Örneğin, 2021 yılı için tahmin edilen GSYH, 6.648 milyar TL ve 801 milyar ABD doları kadardır ve 2022 yılı için hedeflenen GSYH 7.880 milyar TL ve 850 milyar dolardır. Buradan yola çıkarak yıllık ortalama olarak 2021 yılı için tahmin edilen 1 ABD doları, 8.30 TL ve 2022 yılı için de hedeflenen 9.27 TL'dir. Bu verilere göre 1 ABD dolarının TL karşısında yıllık ortalama değerinin, ancak 2024 yılında 10 TL'yi geçmesi hedeflenmektedir.

Tarihsel açıdan incelendiğinde yıllık ortalama döviz fiyatları, uzun vadede enflasyonun biraz daha yukarısında oranlarda arttığı gözlemlenmektedir. Ancak, 2014 yılı itibari ile döviz fiyatlarındaki artış oranlarının enflasyonun sürekli daha üzerinde olduğu ve hatta bu farkın 12 puana kadar açıldığı yılların da

olduğu görülmektedir. Bu durum, TL'nin döviz karşısındaki değerinin hızla düşerek gerek alım gücünün azalması, gerekse de TL'nin döviz fiyatları karşısındaki değer kayıplarının yoğun ara malı ithalatına bağımlılık ile birleşmesiyle, hem yurtdışının enflasyonunu yurtiçine ithal etmek hem de üretici fiyatları üzerinden enflasyonu ivmelendirmek anlamına gelmektedir.

Geçen yılın sonunda ABD doları/TL paritesi 7.40 civarındaydı ve bu yılın ilk 8 ayında ortalama 8.00 TL'ye ulaştı. OVP'de 2021 yılı sonunda yıllık ortalama kur 8.30 TL tahmin edildiğine göre kalan son dört ay içinde ABD doları/TL paritesinin 9.00 TL olmasının beklendiğinin çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır. 2021 yılında yıllık ortalama kur artış oranı yüz 18 civarında tahmin edilirken 2022 yılında yüzde 11 seviyelerine düşürülmesi hedeflenmektedir. 2014 yılından beri yıllık ortalama kur artış oranı enflasyonun üstünde seyretmiştir ve TL'nin döviz karşısında hızlı değer kaybı oluşmuştur. Ancak, OVP'de 2023 itibari ile de yıllık ortalama kur artış oranının enflasyonun altına indirilmesinin hedeflendiği ve 2023 yılı itibari ile de TL'nin değerlenmesi yönünde ekonomik politikalara hız verileceği anlaşılmaktadır

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ABD Doları/TL Paritesi	1.34	1.43	1.30	1.29	1.55	1.50	1.67	1.79	1.90	2.19	2.72	3.02	3.65	4.83	5.67	7.01	8.30	9.27	9.77	10.27
Yıllık TÜFE Artış Oranı	7.72	9.65	8.39	10.06	6.53	6.40	10.45	6.16	7.40	8.17	8.81	8.53	11.92	20.30	11.84	14.60	16.20	9.80	8.00	7.60

2021 yılı sonuna kadar TL'nin değer kaybının devam edeceği tahmin edilen OVP'de 2022 yılı içinde yavaş da olsa bu değer kaybı sürecinin yavaşlaması ve 2023 yılı itibari ile TL'nin döviz karşısında tekrar değerlenmesinin hedeflendiği görülmektedir. Bu süreçle birlikte kişi başına düşen milli gelirin de 2023 yılı itibari ile on bin ABD dolarının üzerine çıkarılması hedeflenmektedir.

SONUÇ

2022-2024 yıllarını kapsayan OVP'nin hedefleri incelendiğinde, kendi içinde tutarlı; ancak, hedefleri tutturmada başarısının yurtdışındaki ekonomik ve finansal gelişmelere de bir ölçüde bağımlı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerden dolayı enflasyon hedefleri açısından çok fazla değişkene maruz kalınacağı ve hedefleri tutturmakta zorluklar çekilebileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, kamunun bütçe dengesinde geçmiş yıllardan kalan faiz yükümlülüklerinin halen devam ediyor olması ve bütçe harcamalarının gelirlerinden daha fazla artmasının planlanması gibi sebeplerden dolayı, uluslararası standartlar arasında yer alan bütçe açığının GSYH'nin yüzde 3'üne indirilmesinin çok mümkün görülmediği ve OVP'nin de bu koşullar göz önüne alınarak bu dönem içinde ortalama yüzde 3.2 bütçe açığına göre hazırlandığı anlaşılmaktadır. İşsizlik konusunda, sanayi sektöründe hedeflenen artan yatırımlardan kaynaklanan verimlilik artışları, döviz bazında reel rakamlarda düşen emek ücretleri ve küresel pazarlarda yeni ekonomiler keşfetme üzerine kurgulanan bir istihdam politikası geliştirildiği gözlemlenmektedir. Ancak, OVP'de de yer verildiği gibi dar kapsam tanımlı işsizlikte tek sayılı rakamlara ulaşılması henüz mümkün görünmemektedir. Büyüme konusu da çeşitli küresel ve ulusal değişkenlere bağımlı durumdadır ve OVP hedeflerinin başarısı yurtdışındaki ekonomik ve finansal gelişmelere bir ölçüde bağlıdır. Pandeminin devam etmesine, yurtdışı finans ve ekonomi koşullarının değişmesi ile birlikte yurt içindeki siyasi koşulların ve parasal genişlemenin gelişmelerine bağlı olarak sanayi üretiminin genişlemesine bağlı bazı değişkenlerin etkilerine göre OVP hedeflerine ulaşılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bunların yanında 2022-2024 yıllarının yıllık büyümesi üzerinde enflasyon ve döviz fiyatlarının olası olumlu ya da olumsuz baz etkilerine de dikkat çekmekte yarar görülmektedir. Döviz fiyatları ve TL'nin tekrar döviz karşısında değer kazanması yönünde OVP içinde satır aralarında önemli bilgiler yer almaktadır. Bu konuda kararlı adımlar atılacağı aşıkâr iken, döviz rezervlerinin durumu ve sanayi üretiminin dış pazarlarda yeni ihraç pazarları bulması ile birlikte cari dengenin durumunun da bu hedeflerin başarısında önemli roller üstleneceği anlaşılmaktadır.